

SLOVENŠČINA, 5. razred

OPIS RASTLINE

Opis rastline **je besedilo**, v katerem povemo oz. napišemo:

- kakšna je njena zunanost (iz katerih delov je, kako visoka oz. velika je, kakšne oblike in barve je),
- kdaj cveti,
- kje raste,
- za kaj jo uporabljamo,
- katere so njene posebnosti,
- v katero družino spada ...

Ključne besede pri opisu rastline so: **ime** rastline, **zunanost** rastline, **čas cvetenja**, **rastišče**, **uporabnost**, **posebnost**, **družina** ...

ime rastline

Regrat je močno razširjena zdravilna zelnata trajnica, ki raste po travnikih in ob poteh.
Regrat

deli rastline

Ima korenino, steblo, liste in cvet. Steblo in listi so zeleni, cvet pa je rumen.
V zemlji ima dolgo, mesnato, razvejano, mnogoglavo korenino; zunaj je rjava, na prelomu pa bela. Spomladi iz nje poženejo listi, sredi njih pa steblo. Listi so po navadi škrbaste nazobčani; na dnu pa združeni v rozeti in sprva rastejo pri tleh, kasneje pa se nekoliko dvignejo. Steblo je okroglo, votlo in golo; visoko je 10-30 cm. Steblo ne nosi listov, temveč en sam košek; tega sestavljajo rumeni cvetovi. Košek se ponoči in ob slabem vremenu zapre, podnevi in ob lepem vremenu pa je razprt.

čas cvetenja

Regrat cveti od maja do oktobra.

rastišče

Raste ob stezah, poteh in nasipih ter po travnikih in opuščeni njivah.

uporabnost

Marsikje je nadležen plevel. Sicer pa je zelo zdravilen – korenina, listi in cvet namreč vsebujejo veliko zdravilnih snovi (npr. vitamin C), ki krepijo telo in pomagajo pri revmatizmu, oteklinah, sladkorni bolezni, želodčnih boleznih ipd. Mlade liste uporabljamo za solato, juho in prikuhe, iz cvetov izdelamo sirup, korenine pa lahko pripravimo kot mlad krompir; njegove dele lahko posušimo in iz njih pripravimo zelo zdravilen čaj.

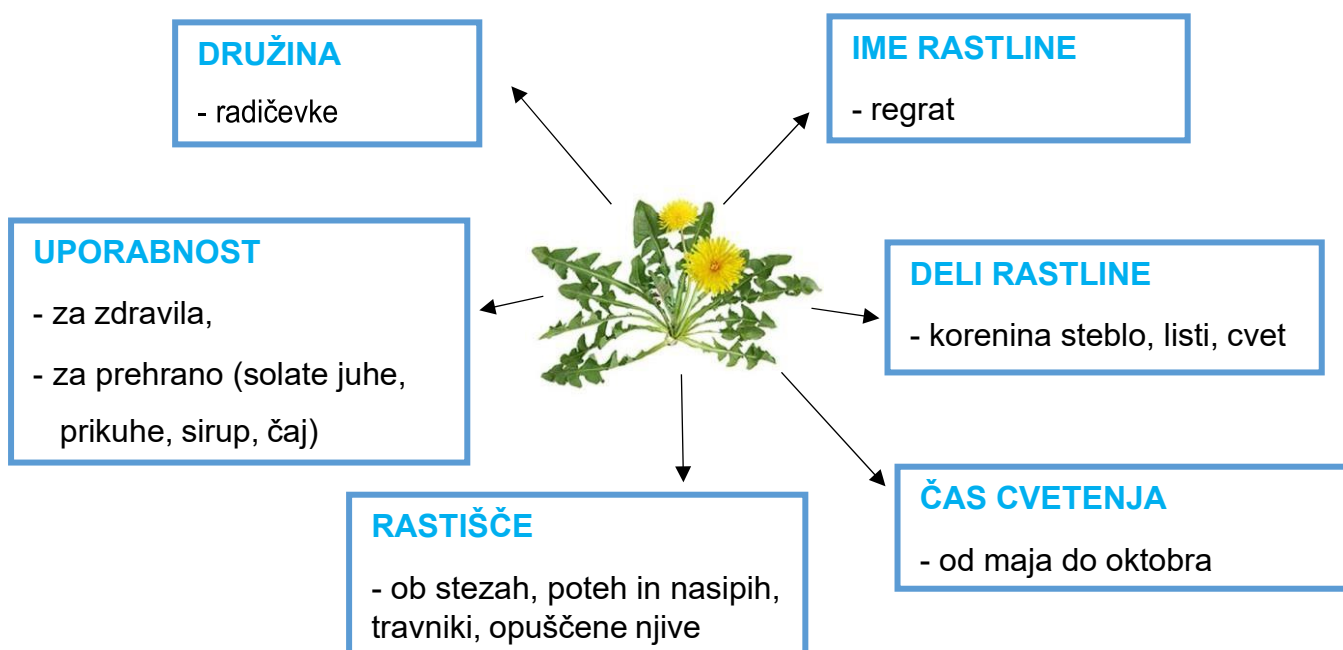
družina

Spada v družino radičevk.

Opisa ne smemo zamenjati s pripovedovanjem. V opisu **ne** pišemo svojega mnenja o rastlini, ampak zgolj **naštevamo značilnosti**.

Vsebino opisa rastline lahko povzamemo **s preglednico** ali **miselnim vzorcem**. Najprej razporedimo **ključne besede**, nato k posameznim ključnim besedam **pripišemo še bistvene podatke**. Pri tem izhajamo iz besedila.

KLJUČNE BESEDE	BISTVENI PODATKI
IME RASTLINE	- regrat
DELI RASTLINE	- korenina, - steblo, - listi, - cvet
ČAS CVETENJA	- od maja do oktobra
RASTIŠČE	- ob stezah, poteh in nasipih, travniki, opuščene njive
UPORABNOST	- za zdravila, - za prehrano (solate juhe, prikuhe, sirup, čaj),
DRUŽINA	- radičevke

Bistvene podatke v preglednici ali miselnem vzorcu **pišemo v obliki besed** ali **besednih zvez** (radičevke, od maja do oktobra), ne pa v povedih (Regrat spada v družino radičevk. Cveti od maja do oktobra.)

Kadar ustno ali pisno **opisujemo** rastlino, ne navajamo ključnih besed. Ne rečemo npr. *deli rastline: korenina, steblo, listi, cvet*. Povemo oz. napišemo npr. *Regrat ima korenino, steblo, liste in cvet*.

19. Za vsakogar rož'ca cveti

Izvedeli bomo:
👉 katere podatke vsebuje opis rastline.

Julija nabira rastline, z njo pa je tudi Brin, ki mu je prijetno v njeni družbi.

Najprej preberi besedila, nato pa k slikam vpiši ustrezno številko besedila.

1 Navadni mali zvonček (*Galanthus nivalis*) raste v večjih skupinah na obronkih gozdov, v sadovnjakih in na podobnih rastiščih v polsenci. Iz čebulice poženeta dva sivozelena dolga in ozka lista, neolistano steblo zraste do višine 25 cm in nosi kimast cvet zvončaste oblike, ki se odpre že zgodaj spomladi. Zunanji cvetni listi so popolnoma beli, notranji pa so krajši in imajo na koncu zeleno liso v obliki obrnjene črke V. Raste na vlažnih s hranili bogatih tleh po vsej Sloveniji. Pri nas je zavarovana vrsta, ki jo je dovoljeno nabirati za šopek, podzemnih delov pa ni dovoljeno izkopavati.

2 Dvolistna morska čebulica (*Scilla bifolia*) raste na svežih tleh v zavetju listnatih gozdov. Razširjena je po vsej Sloveniji, razen v Alpah in drugih visokih legah. Svetlomodri šestštevni cvetovi so široki 1–2 cm. Na vrhu golega stebela, višine do 30 cm, oblikujejo grozdasto socvetje. Njena dolga in ozka pritlična lista sta na koncu kapucasto zavihana. Zrela semena raznašajo mravlje. Je strupena rastlina.

3 Navadni regrat (*Taraxacum officinale*) raste na svežih z dušikom bogatih tleh po vsej Sloveniji. Zgodaj spomladi iz krepke navpične korenike poženejo listi, ki oblikujejo pritlično rozeto. Suličasti (ali širši) listi so globoko zarezani, pri dnu pa belo dlakavi. Košek (socvetje) sestavljajo številni rumeni jezičasti cvetovi in ozkosuličasti zeleni listi, ki socvetje obdajajo od spodaj. Vsebuje bel sok, ki spodbuja tek in presnovo. Pražena korenika navadnega regrata je uporabna za nadomestek kave, uporabljali pa so ga tudi za blaženje vnetij.

1

1 Navadni lapuh (*Tussilago farfara*) je razširjen in pogost po vsej Sloveniji. Uspeva na cestnih robovih, obdelanih tleh in nabrežjih. Steblo, ki je med cvetenjem visoko do 15 cm, je olistano z rjavkasto zelenimi luskastimi listi. Na vrhu stebela se razvije eno samo socvetje, ki mu pravimo košek. Ta spominja na en cvet, a ga v resnici tvorijo številni jezičasti cvetovi. Po cvetenju steblo zraste do 40 cm. Navadni lapuh požene podzemne poganjke živice. Njegovi okroglasti pritlični listi se razvijejo šele po cvetenju. Navadni lapuh vsebuje zdravilne učinkovine, a poleg teh proizvaja tudi strupene snovi!

Poveži pojme z razlagami besed.

obronek gozda

po obliki podoben zvonu

zvonaste oblike

več cvetov

2

šestštevni cvet

cvet iz šestih delov

socvetje

cvet v obliki jezika

jezičast cvet

po obliki podoben ozki sulici

ozkosuličast

obrobni, skrajni del gozda

Julija si je pri prepoznavanju rastlin pomagala s **priročnikom**. V njem je izvedela tudi veliko informacij o rastlinah. Kasneje si bo z njim pomagala tudi pri pisanju opisa rastline.

K delu rastline dopiši ustrezno poimenovanje: *rozeta*, *košek*.

3

K navedenim značilnostim dopiši ustrezno številko rastline iz prve naloge.

4

Ima socvetje:

Cvet ima šest cvetov:

Ima dolge in ozke liste:

Steblo, poraščeno z dlačicami:

Cvet je zvonaste oblike:

Julija je na spletu zasledila novico o nabiranju pomladanskih rastlin. Preberi.

☰ < SioINET. 🔍 📶 👤

NOVICE

SLOVENIJA POSEL DANES KRONIKA SVET DIGISVET

Čemaž že raste, napaka pri nabiranju je lahko usodna

V slovenskih gozdovih je že pognal čemaž, ki mu pravijo tudi divji česen. Pri nabiranju je treba biti zelo previden, saj nas lahko napaka stane življenje. Predvsem je nevarna zamenjava z jesenskim podleskom.

Vsako leto v slovenskih bolnišnicah obravnavajo nekaj zastrupitev, ki so posledica zamenjave nekaterih strupenih rastlin s čemažem, saj imajo podobne podolgovate liste. Gre predvsem za zamenjave s čmeriko, šmarnico in jesenskim podleskom, ki je najbolj nevaren. Podlesek namreč vsebuje močan strup kolhicin, ki je smrtno nevaren že v majhnih odmerkih.

Dostopno 30. 1. 2021 na www.siol.net.

5

a Kaj pomeni, da je napaka pri nabiranju rastlin lahko usodna? Označi z X.

To pomeni:

- zastrupitev in blažje prebavne težave,
- smrt,
- da je jed, ki jo pripravimo iz rastline, neokusna,
- spremenjeno usodo.

b Katera od naštetih rastlin je najbolj nevarna? Obkroži.

čmerika

šmarnica

jesenski podlesek

Preberi značilnosti rastlin.

		KORENINE	LISTI	CVET	STRUPENOST
A	ŠMARNICA	korenika	brez peclja, podolgovati, suličasti, več listov na eni rastlini	grozdasto socvetje drobnih belih cvetov v obliki zvona, nanizani vzdolž stebila	zelo strupena
B	ČEMAŽ	čebulica, obdana z belo prozorno kožico	zeleni, pecljati, suličasti, na eni rastlini raste en list	socvetje belih zvezdastih cvetov	ni strupen
C	JESENSKI PODLESEK	čebulasti gomolj	podolgovati, suličasti, brez peclja, mesnati, ožji	roza barve, 6 cvetnih listov, podolgovati, ovalni	zelo strupen

6

a Ugotovi, kateri rastlini pripada kateri del. Črke vpiši v kvadratke.

b Po čem rastline razlikuješ takrat, ko ne cvetijo?

7

Dopolni povedi. Pomagaj si s podatki iz prejšnje naloge.

Čemaž in jesenski podlesek imata v zemlji

šmarnica pa Jesenski podlesek ima en cvet,

ki je barve. Cvetovi šmarnice in čemaža so

..... barve in rastejo v

Vse tri rastline imajo zelene liste.

Vseh rastlin ne moremo opisati na enak način. Katerih od naštetih ključnih besed ne bi uporabil(a) pri opisu rastlin na sličicah? Pojasni, zakaj.

korenine

rastišče

listi

plod

deblo

cvet

zanimivosti

dozorelost plodov

steblo

čas cvetenja

8

Hrast

Kamilica

Rastline imajo pogosto tudi ljudska imena, ki izvirajo iz njihovih posebnosti. Poveži imena rastlin z ustrezno značilnostjo.

Listi čemaža imajo okus in vonj po česnu.

pečenica

Veliko koprivo prekrivajo žgalni lasi, ki ob dotiku opečejo.

vremenar

Če steblo regrata prelomimo, iz njega izteče lepljiv sok.

divji česen

Če so listi ognjiča zjutraj še vedno zaprti, naj bi to pomenilo slabo vreme.

mlečec

9

Ljudje rastline različno poimenujemo, zato imajo poleg splošnega imena (*čemaž*) tudi ljudska poimenovanja (*divji česen*). Ta imena zapišemo z **malo začetnico**, saj so to **občna imena**. Biologi pa zaradi natančnega poimenovanja uporabljajo tudi **znanstvena imena** rastline v latinskem jeziku (*Allium ursinum*). Prvo besedo znanstvenih imen zapišemo z **veliko začetnico**.

